

Mánudaginn 18. nóvember 1996.

Nr. 416/1996. **M**

(Svala Thorlacius hrl.)
gegn

K

(Ingibjörg Rafnar hrl.)

Kærumál. Vitni. Þagnarskylda. Stjórnarskrá. Gjafsókn.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Markús Sigurbjörnsson, Arnljótur Björnsson og Gunnlaugur Claessen.

Sóknaraðili skaut málinu til Hæstaréttar með kæru 8. nóvember 1996, sem barst réttinum ásamt kærumálgögnum 13. sama mánaðar. Kærður er úrskurður Héraðsdóms Reykjavíkur 30. október 1996, þar sem hrundið var mótmælum sóknaraðila gegn því, að vitnunum séra A og B hæstaréttarlögmanni væri heimilt að svara nánar tilgreindum spurningum varnaraðila við fyrirhugaða aðalmeðferð í máli sóknaraðila á hendur henni. Kæruheimild er í b-lið 1. mgr. 143. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála. Sóknaraðili krefst, að þessum vitnum „verði ekki leyft að svara spurningum varðandi mál-efni þau, er kærandi ræddi við þau í skjóli trúnaðarskyldu þeirrar, sem á þeim hvílir“. Þá krefst sóknaraðili málskostnaðar í héraði og kærumálskostnaðar, eins og málið væri ekki gjafsóknarmál, en honum var veitt gjafsókn . . . 1995.

Varnaraðili krefst staðfestingar hins kærða úrskurðar og kærumálskostnaðar, eins og málið væri ekki gjafsóknarmál, en henni var veitt gjafsókn . . . 1996.

Skilja verður framangreinda kröfugerð sóknaraðila svo, að hann krefjist þess, að synjað verði um heimild handa framangreindum vitnum til að svara þeim tilteknu spurningum, sem um ræðir í málinu.

I.

Málsaðilum, sem gengu í hjúskap 1988, var veitt leyfi til skilnaðar að borði og sæng . . . 1996. Hinn . . . 1995 fæddi varnaraðili tvíbura, eftir að hún hafði gengist undir tæknifrjögungun með gjafasæði . . .

1994. Sóknaraðili kveður þá aðgerð hafa farið fram án samþykkis síns og vitundar. Hann hefur höfðað málið til vefengingar því, að hann sé faðir barnanna.

Samkvæmt gögnum málsins leitaði séra A sátta milli aðila. Virðast sáttatilraunir hans hafa staðið yfir, frá því að aðilar slitu samvistir í febrúar 1995, þar til hann gaf út vottorð um árangurslausar sáttatilraunir 11. ágúst sama ár. B hæstaréttarlögmaður mun hafa tekið að sér í þágu beggja málsaðila að ganga frá skilnaðarsamningi. Liggja fyrir í málinu tvenn drög B að slíkum samningi, dagsett í apríl og maí 1995, en í þeim eru meðal annars ákvæði um forsjá barnanna, sem þetta mál varðar, og greiðslu meðlags með þeim.

II.

Í úrskurði héraðsdómara eru teknar upp vitnasurningarnar, sem aðilar deila um. Spurningarnar til séra A snúast í meginatriðum um, hvað hafi komið fram hjá sóknaraðila við sáttatilraunir varðandi sambúð aðila um þær mundir, sem dró að samvistarslitum þeirra, aðdragandann að fyrrnefndri tæknifrjóvgun og afstöðu sóknaraðila til meðgöngu varnaraðila og til barnanna, áður en þau fæddust. Spurningarnar til B hæstaréttarlögmanns beinast einkum að því, hvort hann hafi í störfum sínum fyrir málsaðila öðlast vitneskju um faðerni barnanna, sem varnaraðili gekk með, og afstöðu sóknaraðila til þeirra, svo og, hvort drög að skilnaðarsamningi hafi verið gerð í samráði við báða aðila og hver hafi verið afstaða sóknaraðila til tiltekinna ákvæða í drögnum um lífeyri og líftryggingar, sem voru tengd börnunum.

Umræddar spurningar verður allar að telja þess eðlis, að ákvæði b-liðar 2. mgr. 53. gr. laga nr. 91/1991 eigi við um þær. Vegna þeirrar afstöðu sóknaraðila, sem felst í kröfum hans í kærumáli þessu, verður fyrrgreindum vitnum því ekki talið heimilt að svara spurningunum, nema fullnægt sé þeim skilyrðum fyrir að aflétta þagnarskyldu vitnanna, sem um getur í 3. mgr. 53. gr. sömu laga.

Ekki eru efni til að fallast á þá röksemd sóknaraðila, að ákvæði 3. mgr. 53. gr. laga nr. 91/1991 brjóti í bága við þá vernd, sem friðhelgi einkalífs hans er veitt með 1. mgr. 71. gr. stjórnarskrárinnar, svo sem henni var breytt með 9. gr. stjórnskipunarlaganum nr. 97/1995. Við skýr-

ingu 3. mgr. 53. gr. laga nr. 91/1991 verður hins vegar að taka tillit til þess, að samkvæmt 3. mgr. 71. gr. stjórnarskrárinnar er heimildin til að takmarka með lögum friðhelgi einkalífsins háð því, að brýna nauðsyn beri til þess vegna réttinda annarra.

Þegar metið er, hvort skilyrðum 3. mgr. 53. gr. laga nr. 91/1991 sé fullnægt til að heimila umræddum vitnum að svara gegn mótmælum sóknaraðila spurningunum, sem að framan getur, verður meðal annars að líta til þess, að vitnin komu bæði að málefnum aðila sem trúnaðarmenn þeirra beggja. Þá er varnaraðili með flestum spurningunum að leita staðfestingar á afstöðu eða viðhorfum, sem hún staðhæfir í málatilbúnaði sínum, að sóknaraðili hafi haft til tiltekinnna atriða málsins. Beinast spurningarnar þannig ekki að því að kalla eftir upplýsingum um trúnaðarmál, sem ekkert hefur komið fram um til þessa. Spurningarnar, sem hér um ræðir, snúast jafnframt um sönnun á þeim grundvallaratriðum málsins, hvort sóknaraðili hafi verið kunnugt um tæknifrjóvgunina, sem varnaraðili gekkst undir, hvort hann hafi verið henni samþykkur og hvert horf hans hafi verið til hennar, eftir að aðilar höfðu slitið samvistir, en torséð er, hvernig sönnun verði sótt um þessi atriði með öðrum hætti. Þótt sóknaraðili hafi ríka hagsmuni af því, að verndað verði það trúnaðarsamband, sem kann að hafa orðið til milli hans og vitnanna, verður að telja hagsmuni varnaraðila af því að afla sönnunar um framangreind atriði verulega meiri, enda eru henni ekki tæk nein úrræði að lögum til að afla börnum sínum staðfestingar á faðerni þeirra, ef kröfur sóknaraðila í málinu ná fram að ganga. Verður hinn kærði úrskurður því staðfestur.

Sóknaraðili verður dæmdur til að greiða varnaraðila kærumálskostnað, svo sem í dómsorði greinir, en gjafsókn málsaðila kemur hér ekki til álita, enda er hún gagnvart þeim báðum bundin við rekstur máls þeirra í héraði.

D ó m s o r ð:

Hinn kærði úrskurður er staðfestur.

Sóknaraðili, M, greiði varnaraðila, K, 40.000 krónur í kærumálskostnað.

Úrskurður Héraðsdóms Reykjavíkur 30. október 1996.

Mál þetta er höfðað af M gegn K með stefnu, birtri 16. janúar 1996, þar sem þess er krafist, að dæmt verði, að stefnandi skuli ekki teljast faðir tvíbura, tveggja sveinbarna, sem stefnda ól 13. ágúst 1995. Einnig er krafist málskostnaðar að mati dómsins, eins og málið væri ekki gjafsóknarmál, en stefnandi hefur gjafsókn í málinu. Af hálfu stefndu eru gerðar þær kröfur, að öllum kröfum stefnanda verði hrundið og henni verði dæmdur málskostnaður, eins og málið væri eigi gjafsóknarmál, en stefnda hefur einnig fengið gjafsókn í málinu.

Undir rekstri málsins kom upp ágreiningur milli málsaðila um það, hvort heimilt væri að leggja ákveðnar spurningar fyrir vitnin sr. A og B hrl., sem stefnda hefur óskað eftir, að kæmu fyrir dóminn við aðalmeðferð, og er úrskurður þessi kveðinn upp af því tilefni. Í dómnum hafa tekið sæti meðdómsmenn, en úrskurðurinn er kveðinn upp af dómsformanni einum samkvæmt 3. mgr. 4. gr. laga um meðferð einkamála nr. 91/1991.

Stefnda hefur óskað eftir því, að sr. A og B hrl. komi fyrir dóminn sem vitni við aðalmeðferð málsins. Af hálfu stefnanda er því mótmælt, að sr. A verði heimilað að bera vitni um einkahagi sína, sem honum hafi verið trúað fyrir eða hann komist að á annan hátt í starfi sínu sem prestur. Sama gildi um B, en hann hafi í upphafi komið að málinu sem lögmaður konunnar, en síðan hafi um það samist, að hann myndi sjá um skilnað þeirra sem lögmaður beggja, og hafi stefnandi átt við hann trúnaðarviðræður.

Í þinghaldi 9. október sl. lagði lögmaður stefndu fram spurningar, sem af hennar hálfu er óskað eftir að leggja fyrir ofangreind vitni. Stefnandi hefur fallist á, að tiltekna spurningar verði lagðar fyrir vitnin, en af hans hálfu er því mótmælt, að sr. A verði leyft að svara eftirfarandi spurningum:

„4) Í stefnu er því haldið fram, að stefnandi hafi verið kominn í samband við konu þá, er hann nú býr með, í nóvember 1994, og hafi það verið al-kunna á þeim tíma. Er sú fullyrðing í samræmi við það, sem fram kom í viðræðum málsaðila við þig í sáttatilaunum þínum í febrúar 1995? ...

6) Í samtölum ykkar tjáði stefnda þér, að hún væri barnshafandi. Er rétt, að stefnandi hafi staðfest við þig, að það hafi verið sameiginleg ákvörðun málsaðila að eiga annað barn?

7) Getur þú staðfest, að á sáttafundum með aðilum hafi stefnandi full-vissað stefndu um, að hann myndi reynast X og ófæddu barni þeirra vel í alla staði þrátt fyrir skilnaðinn?

8) Í stefnu segir, að stefnandi hafi verið ráðvilltur og átt í mikilli baráttu við sjálfan sig um, hvað hann skyldi gera. Varðst þú þess var í viðræðum þínum við hann?

9) Er rétt, að stefnandi hafi sagst bera fulla ábyrgð á getnaði barns þess, er stefnda gekk með, en að hann bæri ekki ábyrgð á meðgöngunni, þar sem hún vildi ekki gangast undir fóstureyðingu? ...

12) Þú ræddir við báða málsaðila, strax eftir að stefnandi lýsti því yfir, að hann myndi fara í vefengingarmál vegna tvíburanna. Hvernig skýrði hann fyrir þér breytta afstöðu sína til barnanna?“

Þá er því mótmælt af hálfu stefnanda, að vitninu B hrl. verði leyft að svara eftirfarandi spurningum:

„5) Þegar vinna þín hófst, var ljóst, að stefnda var barnshafandi. Hins vegar var ekki vitað fyrr en seinna, að hún gekk með tvö börn. Barst einhvern tíma í tal í viðræðum þínum við aðila, að stefnandi væri ekki faðir barnsins/barnanna?

6) Í stefnu segir, að stefnandi hafi verið mjög ráðvilltur og átt í mikilli baráttu við sjálfan sig, hvað gera skyldi varðandi barn/börn þau, sem stefnda gekk með. Varðst þú var við það?

7) Á dskj. nr. 19 og 20 er að finna drög þín að samningum um skilnaðarkjör, dagsett í apríl og maí 1995. Voru þessi drög unnin í samráði við báða málsaðila? ...

12) Gert var ráð fyrir lífeyrisgreiðslum til stefndu í 24 mánuði. Rökstuðningur fyrir tímalengdinni laut sérstaklega að fæðingu og umönnun barna þeirra, er stefnda gekk með. Viltu gera grein fyrir tilurð þessa ákvæðis? Gerði stefnandi einhvern tíma athugasemdir við rökstuðninginn?

13) Í 8. gr. draganna var gert ráð fyrir, að líftryggingu aðila yrði breytt þannig, að líftrygging skyldi renna til barna í stað maka. Í síðari drögunum var jafnframt gert ráð fyrir ákveðinni lágmarksfjárhæð líftryggingar. Hvernig kom þetta ákvæði til, og hver var afstaða stefnanda til þess?

14) Getur þú staðfest, að stefnandi hafi sagt, að hann bæri fulla ábyrgð á þungun stefndu, þó að hann hafi gert kröfu um, að hún færi í fóstureyðingu?“

Börnin, sem hér um ræðir, voru getin með gjafasæði, þegar málsaðilar voru enn í hjónabandi. Af hálfu stefndu er því haldið fram, að stefnandi hafi samþykkt, að tæknifrjövgun færi fram, og að málsaðilar hafi tjáð sr. A, að það hafi verið sameiginleg ákvörðun þeirra að eignast barn. Af hálfu stefnanda er því mótmælt, að hann hafi verið þessu samþykkur, og færð fyrir því þau rök, að ekkert hafi verið fjarri sér en eignast barn þá, enda hafi hjónaband þeirra verið í molum og hann verið í sambandi við aðra konu, sem stefndu hafi verið kunnugt um, enda hafi það verið alkunna.

Í málátilbúnaði beggja málsaðila koma fram ýtarlegar málavaxtalýsingar um samskipti þeirra svo og um afstöðu þeirra til hjónabandsins og frekari

barneigna. Ber mikið í milli í frásögnum þeirra um ýmis grundvallaratriði, sem munu væntanlega hafa verulega þýðingu fyrir úrslit málsins. Þær spurningar, sem hér um ræðir, varða samskipti málsaðila, á meðan málsaðilar voru enn í hjónabandi, og hvað þeim fór á milli í áheyrn vitna, sem komu að hjónaskilnaðarmáli þeirra. Verður ekki séð, að svör við þessum spurningum muni fela í sér uppljóstrun um einkahagi stefnanda umfram það, sem nauðsynlegt er til þess að upplýsa málsatvik, sem hafa verulega þýðingu fyrir úrlausn málsins. Þykja hagsmunir stefndu verulega meiri af því, að málið verði upplýst, en hagsmunir, sem stefnandi telur, að hann hafi af því, að leynd verði haldið. Samkvæmt þessu og með vísan til 3. mgr. 53. gr. laga um meðferð einkamála nr. 91/1991 verða mótmæli stefnanda við því, að ofangreindar spurningar verði lagðar fyrir vitnin sr. A og B hrl., því ekki tekin til greina.

Úrskurðinn kvað upp Sigríður Ingvarsdóttir héraðsdómari.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Vitninu sr. A er heimilt að svara spurningum nr. 4, 6, 7, 8, 9 og 12 á dskj. nr. 29 við aðalmeðferð málsins.

Vitninu B hrl. er heimilt að svara spurningum nr. 5, 6, 7, 12, 13 og 14 á dskj. nr. 29 við aðalmeðferð málsins.
